

دکتر یداله فرهادی و همکاران ...

بررسی میزان و انواع قصور پزشکی در بین پزشکان، در طول سالهای ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۶ در تهران

نویسندگان: دکتر یداله فرهادی^۱، دکتر محمدمهدی گلکانی^۲،
دکتر زهره حقیقی^۲، دکتر رؤیا پیرزاده^۲

خلاصه:

برخورد های قانونی با تصور و تقصیر پزشکی امریست که از دیرباز در جوامع مختلف بشری و به اشکال گوناگون وجود داشته و دارد. در این مطالعه ضمن اشاره به برخی از دیدگاههای اسلام در خصوص اهمیت و جایگاه حرفه پزشکی، و ذکر انواع قصور و مجازاتهای انتظامی و کیفری پزشکان؛ ۲۱۹ مورد شکایت موجود در سازمان مرکزی نظام پزشکی (مربوط به سالهای ۱۳۶۵ لغایت ۱۳۷۶) بررسی گردید و در نتیجه با توجه به فراوانی های موجود از نظر جنس، نوع تخصص، نوع قصور و تقصیر، نوع مجازات، زمان و مکان وقوع قصور، این بررسی مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. با توجه به نتایج حاصله، پیشنهادات و توصیه های لازم در این خصوص بعمل آمده است.

کلید واژه: مجازاتهای انتظامی و کیفری

مقدمه

پزشکی از جمله علوم باارزش و مقدسی است که از دیرباز در کانون توجه انسانها قرار داشته است. دین مبین اسلام نیز بر اهمیت این موضوع تأکید بسیار دارد و آن را همدیف با علم خوانده و نجات بخشیدن جان یک فرد را معادل حیات بخشی به تمام آحاد بشر شمرده است (۱،۲).

انسان موجودی است که آگاهانه یا ناآگاهانه ممکن است مرتکب خطاهایی شود و به هر میزان که منزلت اجتماعی او رفیعتر باشد، تبعات اعمال وی بیشتر مشکل ساز خواهد بود. در همین راستا قصور پزشکی نیز با توجه به ارزش و اعتبار والای این رشته، می تواند تبعات و لطمات زیاد و گاه جبران ناپذیری را به شأن و جایگاه طیب و طبابت وارد آورد. لذا اتخاذ راه کارها و تمهیدات لازم برای کاهش اینگونه قصور امریست حیاتی که زمینه را برای پاکسازی و پاک نگهداشتن طب از هر گونه آلودگی

میهامی سازد. با انجام این طرح علل و عوامل مؤثر در بروز قصور پزشکی شناسائی، و پیشنهادات لازم ارائه گردید.

بررسی متون

برخورد های قانونی با قصور پزشکی، امریست که از دیرباز در اجتماعات بشری جریان داشته است. هر پزشک بعد از کسب دانش و آگاهی لازم، زمانی رسماً اجازه فعالیت می یابد که برای رعایت ارزش ها، مقدسات پذیرفته شده جامعه و حفظ حدود و حریم حرفه خویش سوگند یاد کند.

اسلام نیز بیش از آنچه که به ضرورت وجود پزشک و اهمیت این حرفه پرداخته باشد از وظایف وی سخن گفته و وی را نسبت به رفتار و کردار خود پاسخگو و ضامن دانسته است (۳).

۱ عضو هیئت علمی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
۲ کارشناس مرکز مطالعات و تحقیقات اخلاق پزشکی

که جنبه کیفی داشته باشد، برابر قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۷۰ با آنها برخورد خواهد شد. انواع مجازاتهای پیش بینی شده عبارتند از (۸):

۱- حدود، ۲- قصاص، ۳- دیات، ۴- تعزیرات، ۵- مجازاتهای بازدارنده

جرائمی را که به اشکال فوق برای آنها مجازات در نظر گرفته شده، بطور کلی می توان به چند دسته تقسیم نمود (۹):

۱- دادن نسخه رمز (چهار ماه حبس)

۲- دادن گواهی خلاف واقع (شش ماه تا دو سال حبس)

۳- سقط جنین (شش ماه تا سه سال حبس و در صورتیکه

جدول ۱ - فراوانی افراد مورد مطالعه برحسب تخصص پزشک

تخصص پزشک	فراوانی	درصد
دندانپزشکی	۹۹	۱۷/۹٪
پزشکی عمومی	۷۳	۱۳/۲٪
جراحی عمومی	۵۴	۹/۸٪
زنان و زایمان	۵۳	۹/۶٪
ارتوپدی	۵۰	۹/۱٪
بیهوشی	۳۳	۶/۰٪
گوش و حلق و بینی	۲۰	۳/۶٪
چشم پزشکی	۲۰	۳/۶٪
داخلی قلب	۱۵	۲/۷٪
داخلی	۱۴	۲/۵٪
آزمایشگاه	۱۳	۲/۴٪
پوست	۱۳	۲/۴٪
اورولوژی	۱۱	۲/۰٪
رادیولوژی	۸	۱/۴٪
داروسازی	۶	۱/۱٪
روانپزشکی	۵	۰/۹٪
جراحی مغز و اعصاب	۴	۰/۷٪
کودکان	۴	۰/۷٪
جراحی فک و صورت	۳	۰/۵٪
طب هسته ای	۳	۰/۵٪
جراحی پلاستیک	۳	۰/۵٪
عفونی	۲	۰/۴٪
پاتولوژی	۱	۰/۲٪
ثبت نشده	۴۵	۸/۲٪
جمع کل	۵۵۲	۱۰۰٪

اطباء از نظر ضمانت به سه گروه تقسیم می شوند (۴):
الف) پزشکانی که بدون اجازه بیمار، و اگر بیمار بیهوش است بدون اجازه ولی او، اقدام به طبابت یا جراحی می کنند.
ب) پزشکانی که با موافقت بیمار یا ولی او اقدام به معالجه و جراحی کرده، اما اخذ برائت نمی کنند.
ج) پزشکانی که با اخذ برائت اقدام به مداوا یا جراحی می کنند (۵و۶)

در ایران همانند سایر نقاط جهان، طبابت تابع اصول کلی پزشکی است که توسط بقراط و سایر پزشکان گذشته تنظیم شده است و در صورت عدم پیروی پزشک از اصول اخلاقی مورد توافق، طبق قانون، مستوجب مجازات می باشد. این قوانین در چهار چوب قوانین مجازات عمومی تصویب شده که بعضی از آنها با تغییراتی در قوانین مجازات اسلامی و تعزیرات نیز وارد شده است، و جنبه های حقوقی و جزایی را متوجه مسئولیت پزشک می نماید (۵).

تخلفات پزشکی بطور کلی به دو گروه تقسیم

می شوند:

الف) تخلفات انتظامی

ب) تخلفات کیفی

قوانین نظام پزشکی با رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه ای شاغلین حرف پزشکی از طریق هیئت های بدوی و عالی انتظامی و همکاری با مراجع ذیصلاح، می تواند در جهت رسیدگی به تخلفات غیر صنفی این قشر، نقش مهمی را در جهت تمشیت و انتظام امور پزشکی مملکت ایفا کنند. در این راستا آئین نامه انتظامی می تواند امنیت لازم را جهت قاطبه پزشکان پاکدامن، و عدم امنیت را برای متخلفین بوجود آورد (۶).

مجازاتهایی که در آئین نامه برای تخلفات انتظامی پزشکان، پیش بینی شده است شامل: اخطار (شفاهی یا کتبی یا یا بدون درج در پرونده)، توبیخ (شفاهی یا کتبی یا یا بدون درج در نشریه سازمان نظام پزشکی)، و محرومیت از اشتغال به حرفه های پزشکی (در محل ارتکاب تخلف یا در کل کشور از یک ماه تا ۳ سال)، می باشد (۷).

در صورتیکه شاغلین حرف پزشکی مرتکب جرائمی شوند

دکتر یداله فرهادی و همکاران ...

جدول ۲ - فراوانی افراد مورد مطالعه برحسب نوع تقصیر وظیفه می نمایند (۹).

نوع تقصیر (شماره ماده)	فراوانی	درصد
۳	۱۲۵	۲۲/۵٪
۲	۱۱۲	۲۰/۵٪
۱	۶۰	۱۰/۹٪
۲ و ۱	۳۱	۵/۶٪
۷	۲۱	۳/۸٪
۲ و ۲	۱۷	۳/۱٪
۶	۱۱	۲/۰٪
۳ و ۶ و ۷	۷	۱/۳٪
۱ و ۳۳	۵	۰/۹٪
۱ و ۷	۵	۰/۹٪
۳ و ۷	۵	۰/۹٪
۲۶	۵	۰/۹٪
سایر موارد	۲۳	۴/۴٪
ثبت نشده	۹۳	۱۷/۰٪
جمع کل	۵۵۲	۱۰۰٪

بحث و نتایج

در این مطالعه که بصورت توصیفی و گذشته نگر صورت گرفته است، جمعاً پرونده شکایت از ۳۱۱۹ پزشک که شماره نظام پزشکی آنان به ثبت رسیده و طی سالهای ۱۳۶۵ لغایت ۱۳۷۶ در ایران طبابت کرده اند، مورد بررسی قرار گرفت. از این تعداد ۱۵۷۱ پرونده مشمول حکم برائت گردیده و ۵۵۲ مورد مقصر شناخته شدند. ۱۹۳ مورد نیز بدلیل کیفری بودن به دادگاههای صالحه ارجاع داده شدند. ۸۰۳ مورد از پرونده ها نیز بدون صدور هرگونه رأی، مختومه اعلام شدند.

لازم بذکر است که تشکیل پرونده و برخورد با چنین شکایاتی، صرفاً از سال ۱۳۶۵ انجام پذیرفته است. از ۵۵۲ مورد شکایت که در آنها پزشکان، مقصر شناخته شدند، تعداد ۸۹۹٪ افراد، مرد و ۱۰/۱٪ زن بودند. از نظر سال ارتکاب تقصیر، بیشترین موارد مربوط به سال ۷۲، (۲۷۱٪) می باشد.

در بین اماکن بروز تقصیر، مطب های خصوصی با ۴۹/۵٪ بیشترین، و بیمارستانهای خصوصی و درمانگاههای دولتی

طیب، خود، عالماً و عامداً اقدام به سقط جنین بدون ضرورت پزشکی نماید بسته به اینکه روح در بدن جنین دمیده شده یا نشده باشد بترتیب به دیه یا قصاص محکوم می شود)

۴- افشاء اسرار بیمار در غیر مواردیکه طیب

برحسب قانون ملزم باشد (تا ۷۴ ضربه شلاق)

۵- عدم رعایت مقررات بهداشتی

۶- اشتغال به طبابت بدون داشتن مجوز قانونی (تعطیلی محل کار و حبس از شش ماه تا دو سال و پرداخت جریمه)

۷- فریفتن بیمار

قابل ذکر است که:

۱- مرجع رسیدگی به تخلفات کیفری پزشکان و سایر شاغلین حرف پزشکی، دادسرای عمومی و دادگاههای کیفری می باشد.

۲- سازمان نظام پزشکی، بعنوان مرجع رسمی کارشناسی امور پزشکی، و سازمان پزشکی قانونی در زمینه کشف جرائم و تحقیقات، صدور حکم برائت یا محکومیت، اجرای احکام بویژه احکام کیفری، انجام

جدول ۳ - فراوانی افراد مورد مطالعه برحسب نوع مجازات

نوع مجازات	فراوانی	درصد
بند ب ماده ۳۰	۱۴۴	۲۶/۱٪
بند الف ماده ۳۰	۵۸	۱۰/۵٪
بند ۵ ماده ۳۲	۵۷	۱۰/۳٪
بند ب ماده ۳۲	۴۶	۸/۳٪
بند ج ماده ۳۰	۴۲	۷/۶٪
بند ۲ ماده ۳۳	۴۰	۷/۲٪
بند ۳ ماده ۳۲	۲۵	۴/۵٪
توییح شفاهی	۱۵	۲/۷٪
بند ۶ ماده ۳۳	۱۳	۲/۴٪
بند ۷ ماده ۳۲	۸	۱/۴٪
بند د ماده ۳۰	۵	۰/۹٪
سایر موارد	۵۰	۹/۹٪
ثبت نشده	۲۹	۵/۹٪
جمع کل	۵۵۲	۱۰۰٪

جدول ۴ - فراوانی نوع تقصیر در بین پزشکانی که بیشترین تقصیر را داشته اند

تخصص پزشک	ماده												
	۳	۲	۱	۲۰۱	۷	۳۰۲	۶	۲۶	۷۰۳	۷۰۱	۳۳۰۱	۳۰۶۰۷	سایر
دندانپزشکی	تعداد	۲۵	۲۴	۱۹	۶	۱	۲	۲	۲	۴	۰	۰	۵
	درصد	%۲۸/۱	%۲۷/۰	%۲۱/۳	%۶/۷	%۱/۱	%۲/۲	%۲/۲	%۲/۲	%۲/۵	%۱/۱	.	%۵/۶
پزشکی عمومی	تعداد	۱۳	۹	۳	۳	۶	۰	۸	۰	۰	۰	۱	۹
	درصد	%۲۵/۰	%۱۷/۳	%۵/۸	%۵/۸	%۱۱/۵	.	%۱۵/۳	.	%۱/۱	.	.	%۱۷/۳
جراحی عمومی	تعداد	۱۷	۶	۶	۴	۱	۳	۰	۰	۰	۱	۱	۶
	درصد	%۳۵/۴	%۱۲/۵	%۱۲/۵	%۸/۳	%۲/۱	%۶/۳	%۲/۱	%۲/۱
زنان و زایمان	تعداد	۱۰	۱۱	۸	۳	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۴	۵
	درصد	%۲۲/۷	%۲۷/۹	%۱۸/۲	%۶/۸	%۲/۳	%۲/۵	%۹/۱
ارتوپدی	تعداد	۱۷	۱۲	۴	۳	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۲
	درصد	%۳۹/۵	%۲۷/۹	%۹/۳	%۷/۱	%۲/۷	%۲/۳	%۲/۱
بیهوشی	تعداد	۶	۱۱	۵	۵	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱
	درصد	%۱۸/۸	%۳۲/۳	%۱۵/۶	%۱۵/۶	%۳/۱	%۶/۳	%۳/۱

جدول ۵ - فراوانی سال وقوع تقصیر در میان پزشکانی که بیشترین تقصیر را داشته اند

تخصص پزشک	سال										
	۶۵	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	
دندانپزشکی	تعداد	۱	۰	۱	۱	۱۶	۱۸	۲۲	۸	۱۴	۸
	درصد	%۱/۱	.	%۱/۱	%۱/۱	%۱۸/۰	%۲۰/۲	%۲۲/۷	%۹/۱	%۱۵/۷	%۹/۱
پزشکی عمومی	تعداد	۰	۱	۰	۳	۷	۱۵	۸	۸	۶	۴
	درصد	.	%۱/۱	.	%۵/۸	%۱۳/۵	%۲۸/۸	%۱۵/۳	%۱۵/۳	%۱۱/۵	%۷/۷
جراحی عمومی	تعداد	۰	۲	۱	۳	۸	۵	۱۵	۴	۷	۳
	درصد	.	%۲/۲	%۱/۵	%۶/۳	%۱۶/۷	%۱۰/۳	%۳۱/۳	%۸/۳	%۱۳/۶	%۶/۳
زنان زایمان	تعداد	۰	۰	۳	۲	۸	۱۱	۷	۶	۵	۱
	درصد	.	.	%۶/۸	%۲/۵	%۱۸/۲	%۲۵/۰	%۱۵/۹	%۱۳/۶	%۱۱/۳	%۴/۵
ارتوپدی	تعداد	۰	۱	۰	۱	۶	۱۲	۸	۹	۵	۱
	درصد	.	%۲/۳	.	%۲/۳	%۱۴/۰	%۲۷/۹	%۱۸/۶	%۲۰/۹	%۱۱/۶	%۲/۳
بیهوشی	تعداد	۰	۰	۰	۳	۵	۶	۵	۷	۵	۰
	درصد	.	.	.	%۹/۷	%۱۶/۱	%۱۹/۳	%۱۶/۱	%۲۲/۶	%۱۶/۱	.

مطالعاتی این تحقیق در سازمان نظام پزشکی انجام گرفته است.

لذا سابقه یا بایگانی در خصوص تخلفات انتظامی پزشکان در سازمان فوق وجود ندارد. بالا جبار تمام عملیات

طوبی و دیگر

پیشنهادهات

- ۱- با توجه به اهمیت اطلاع از قوانین و آئین نامه های انتظامی توسط پزشکان، شایسته است به ترتیبی به دروس دوره پزشکی در مقطع کارآموزی یا کارورزی و دوره های بازآموزی؛ آموزش قوانین پزشکی و انتظامی، نیز اضافه گردد.
- ۲- تمهیدات لازم جهت کاستن از فشارهای اقتصادی وارده بر اطباء خصوصاً پزشکان جوان؛ توسط مسئولین و سازمان های ذیربط فراهم آید.
- ۳- اقدامات درمانی لزوماً توسط پزشکان در حیطه تخصصی مربوطه، صورت گیرد.
- ۴- از بیماران یا ولی قانونی، برای شروع درمان، رضایت آگاهانه کسب شده و در مورد عواقب ناگوار احتمالی اقدامات درمانی، از ایشان اخذ برائت گردد. ولی در مجموع ورود و دخالت در امور پزشکی، پزشک را در قبال پیامدهای اقداماتش ضامن می داند (۱۲).

درصد) آئین نامه انتظامی می باشد (جدول ۲).

توضیح آنکه ماده ۳ بر رعایت موازین علمی، شرعی، قانونی و نظامات دولتی صنفی و حرفه ای؛ و ماده ۲ بر توجه به ملیت، نژاد، مذهب و موقعیتهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بیماران و ماده ۱ بر اخذ مجوز فعالیت صنفی از سوی شاغلان حرف پزشکی و وابسته تأکید دارند.

متقابلاً نوع مجازات اعمال شده طی این مدت در اکثر موارد عبارتست از: بندب ماده ۳۰ (۲۶۸٪) بند الف ماده ۳۰ (۱۰/۵٪) و بند ۵ ماده ۳۲ (۱۰/۳٪) (جدول ۳).

مقایسه صورت گرفته بین شش گروه از پزشکانی که بیش از ۶۰٪ موارد تقصیر را مرتکب شده اند (دندانپزشکان، پزشکان عمومی، متخصصین زنان و زایمان، متخصصین ارتوپدی و بیهوشی)، از نظر نوع، سال و محل تخلف، نتایج زیر را بدست می دهد (جدول ۴ و ۵).

منابع

- ۱- العلم علمان، علم الادیان و علم الابدان، بحار الانوار، جلد ۱، ص ۲۲۰، روایت ۵۲
- ۲- و من احياها فکانما احیی الناس جميعا، سوره مائده آیه ۲۲
- ۳- من تطیب و لم یعرف منه الطب قبل ذلک فهو ضامن، ابن اخوه قرطبی، معالم القرية، ص ۱۱۶
- ۴- پزشکی و پزشک در اسلام و ضمان پزشک، آیت ا... سبحانی، خلاصه مقالات اولین کنگره بین المللی اخلاق پزشکی، جلد ۱، معاونت فرهنگی، حقوقی و مجلس وزارت متبوع، چاپ اول، ۱۳۷۲
- ۵- فقه الطبیب، نجفی م و همکاران، معاونت امور فرهنگی، حقوقی و مجلس وزارت متبوع، چاپ اول
- ۶- همان، امیر مؤمنان علی (ع) در حدیثی می فرماید: "هرکس طبابت کند یا به معالجه دامها پردازد، از ولی بیمار یا صاحب دام اخذ برائت کند، در غیر اینصورت او ضامن است"، وسائل الشیعه، کتاب دیات، ابواب
- موجبات ضمان، باب ۲۴
- ۷- منبع ۴، ارتباط پزشک با قوانین حقوقی، فتاحی معصوم ح، خلاصه مقالات اولین کنگره بین المللی اخلاق پزشکی، معاونت فرهنگی، حقوقی و... وزارت متبوع، ۱۳۷۲
- ۸- منبع ۴، همان خلاصه مقالات، جایگاه نظام پزشکی در اخلاق پزشکی، نوبخت حقیقی ع، ۱۳۷۲
- ۹- حقوق پزشکی، عبادی ش، کتابخانه گنج دانش، چاپ دوم، ۱۳۷۲
- ۱۰- همان
- ۱۱- منبع ۴، خلاصه مقالات...، جایگاه پزشکی قانونی و میزان تأثیر عملکرد آن در اجرای عدالت اسلامی از نظر اخلاق پزشکی، توفیقی ح، ۱۳۷۲
- ۱۲- منبع ۴، خلاصه مقالات اولین...، بررسی دامنه ضمانت شرعی در خدمات پزشکی و محدوده برائت از آن، اصفهانی م م، ۱۳۷۲

Abstract

A survey of medical errors in Tehran 1987 – 1998

Authors: Dr. Farhadi, Y¹. Dr. Golmakani, M. M². Dr. Haghghi, Z². Dr. Pirzadeh, R².

Medical errors generally refer to mistakes made in the processes of ordering, prescribing drugs or making decisions to treat patients.

Building a safer health system necessitates efforts toward reduction of medical errors.

The view of the Islamic laws toward medical errors are reviewed. Also, files of The Iranian Medical Council concerning medical errors committed between 1987 to 1998 are analyzed and reviewed.

Strategies and tactics that can be adopted to avoid medical errors are proposed.

Keywords: *Medical errors, Islamic law*

